

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Економічний факультет

Кафедра економіки підприємства

ДИПЛОМНА РОБОТА **магістра**

на тему: **«ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В
УМОВАХ ЦИКЛІЧНОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ»**

Виконав: студент 2 курсу денної форми навчання
спеціальності 051 Економіка
освітня програма Економіка підприємства
Акімов Олександр Сергійович

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Лисак В.Ю.

Рецензент:

д.е.н., професор

Ящишина І.В.

м. Кам'янець-Подільський
2018 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи організації інноваційної діяльності підприємств	6
1.1. Дослідження сутності інноваційної діяльності підприємства та її розвиток в сучасних умовах.....	6
1.2. Дослідження циклічності економіки та її вплив на інноваційний розвиток підприємства.	14
1.3. Вплив технологічної структури на інноваційну діяльність підприємства.....	24
РОЗДІЛ 2. Аналіз ефективності організації інноваційної діяльності підприємств на прикладі Товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) «Преттль-Кабель Україна»	34
2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ «Преттль-Кабель Україна».....	34
2.2. Стан інноваційної діяльності ТОВ «Преттль-Кабель Україна»	42
2.3. Аналіз впровадження інноваційних технологій та їх вплив на роботу ТОВ «Преттль-Кабель Україна»	49
РОЗДІЛ 3. Шляхи удосконалення організування інноваційної діяльності ТОВ «Преттль-кабель Україна»	57
3.1. Проблеми формування інноваційної діяльності ТОВ «Преттль-Кабель Україна».....	57
3.2. Заходи щодо покращення організації інноваційної діяльності ТОВ «Преттль-кабель Україна».....	62
3.3. Проблеми розвитку інноваційної діяльності підприємств в Україні та шляхи їх вирішення.....	69
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ	88

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку ринкової економіки однією із чинників конкурентоспроможності більшості підприємств виступає їх інноваційна діяльність. Використання у господарській діяльності інновацій, супроводжується підвищенням ефективності виробництва, стабільністю цін, розширенням зовнішньоекономічних зв'язків, підвищення якості продукції та зростання виробничих можливостей підприємства. Тому пріоритетним напрямом розвитку будь-якого підприємства має бути постійне покращення якості з використанням інноваційних технологій.

В умовах зростаючої конкуренції роль інновацій для розвитку підприємства з кожним роком зростає. Нові ідеї і продукти, нові технології та організаційні рішення виводять підприємства із кризового стану і гарантують їм фінансову стабільність.

Отже, проблеми інноваційної діяльності, на сьогодні, стають все більш актуальними, і базуються на розумінні того, що інновації є невід'ємною складовою успішної діяльності більшості підприємств. Це є відображенням зростаючого розуміння суспільством того, що оновлення України, всіх сфер її життя неможливе без нововведень у виробництво, управління, фінанси.

Проблеми теоретичного обґрунтування поняття інновації знайшли відображення в роботах таких відомих зарубіжних та вітчизняних науковців: Й. Шумпетер, Х. Хартман, Г. Рігс, Д. Тідд, П. Друкер, В. Хіппель, Р. Ратвелл, Ю.В. Яковець, А.А. Харин, Т.О. Франчук, Т.С. Медведкін, І.В. Космидайло, Н. П. Завлін, А.В. Васильов та багато інших. В наукових працях не існує єдиного підходу щодо розуміння інноваційної діяльності, її складових. Проблема формування та оцінки інноваційної діяльності підприємства присвячено ряд робіт, серед яких слід виділити праці вітчизняних вчених-економістів: Т.О. Франчука, В.М. Ковальчука, Т.П. Близнюка, І.І. Вініченко, І.В. Федулової, В.Г. Федоренко, В.Ф. Колесніченко.

Метою дипломної роботи є розгляд теоретичних, методичних та практичних питань щодо механізму формування та оцінки інноваційної діяльності підприємств.

Поставлена мета обумовила необхідність вирішення ряду взаємозалежних **завдань**:

- дослідити суть та еволюцію формування поняття інновації;
- представити класифікацію інновацій в залежності від різних ознак;
- розглянути підходи до визначення поняття інноваційної діяльності та встановити її роль в економічному розвитку підприємства;
- визначити основні методичні підходи до оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства;
- здійснити техніко-економічний аналіз стану господарської діяльності ТОВ «Преттль-кабель Україна»;
- дослідити процес організування інноваційної діяльності на досліджуваному підприємстві;
- проаналізувати ефективність впровадження інноваційних технологій та їх вплив на роботу ТОВ «Преттль-Кабель Україна»;
- дослідити проблеми формування інноваційної діяльності на досліджуваному підприємстві;
- розробити заходи щодо покращення інноваційної діяльності ТОВ «Преттль-Кабель Україна»;
- обґрунтувати напрямки розвитку інноваційної діяльності підприємств в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-прикладні аспекти інноваційної діяльності, як виду діяльності по забезпеченню рентабельності та конкурентоспроможності підприємства.

Об'єктом дослідження є інноваційна діяльність Товариства з обмеженою відповідальністю «Преттль-Кабель Україна».

Методи дослідження. У ході дослідження основу склали такі методи: аналіз та дослідження літературних джерел, праць видатних вітчизняних та

зарубіжних науковців, періодичної та тематичної преси; групування – для з'ясування залежностей між окремими показниками; економіко-математичного моделювання – при аналізі інноваційної діяльності підприємства; графічний – для наочного відображення визначення комплексної оцінки інноваційної діяльності підприємства; статистико-економічний – для опрацювання масиву статистичних та емпіричних даних при дослідженні стратегічної позиції підприємства; розрахунковий — при фінансовому аналізі діяльності підприємства; абстрактно-логічний – для формування теоретичних узагальнень, висновків і пропозицій.

Інформаційна база. При дослідженні використовувалися законодавчі та нормативні акти України, дані статистичної звітності промислових підприємств України та Хмельницької області, монографічні та періодичні видання, матеріали діяльності підприємства, зокрема: Статут ТОВ «Преттль-кабель Україна», форма №1 «Баланс», форма №2 «Звіт про фінансові результати», форма №3 «Звіт про рух грошових коштів». Обробка даних здійснювалась за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Елементи наукової новизни одержаних результатів:

– запропоновані основні заходи, щодо покращення інноваційної діяльності ТОВ «Преттль-кабель Україна».

дістали подальший розвиток:

– понятійно-категоріальний апарат зазначеного предметного поля, а саме: уточнено теоретичні визначення понять інноваційна діяльність.

Апробація результатів дослідження. Прийняв участь у конференції «Universum View 10. Economics and management» та отримав сертифікат учасника.

Публікації. Результати досліджень опубліковані у 1 науковій праці – «Історико-теоретичні аспекти інноваційної діяльності підприємства та взаємозв'язок з циклічністю розвитку економіки».

Структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

ВИСНОВКИ

Для успішного функціонування підприємства, йому необхідно постійно підтримувати на високому рівні конкурентоспроможність своєї продукції, зокрема, досягти це можливо шляхом залучення до процесу діяльності різних форм інновацій. Для більшого розвитку підприємствам необхідно не лише впроваджувати інноваційну діяльність, але й вдосконалювати її при кожній необхідній можливості.

1. Проаналізовано теоретичні аспекти інновацій, та виявлено, що поняття «інновація» в працях різних вчених-економістів трактується по-різному і на даний час немає єдиного та однозначного підходу щодо трактування даної категорії. Інноваційна діяльність включає стратегічне управління інноваціями та існує різновид думок різних авторів щодо класифікацій інноваційної діяльності.

2. З'ясовано, що система формування та організування інноваційної діяльності має бути комплексною та враховувати усі фактори, які можуть стимулювати так і гальмувати її роботу, принципи та визначені її особливості.

3. Досліджено методичні підходи до оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства можна систематизувати за двома основними напрямками: традиційні та альтернативні, в межах яких диференційовано змістові групи. Кожен із представлених методів має свої позитивні, так і негативні сторони.

4. Проведено аналіз техніко-економічних показників показав, що незважаючи на труднощі, які виникли у 2015 – 2016рр. (отримання збитку), вже у 2017 році відбувається покращення його економічного стану. Наявність основних виробничих фондів характеризується балансовою вартістю, яка з кожним роком збільшується. Це свідчить про нарощування основних виробничих фондів, їх розширене відтворення. Фондовіддача характеризується протилежною тенденцією, головною причиною чого є збільшення собівартості

внаслідок збільшення долі амортизаційних відрахувань в одиниці виробленої продукції.

5. Встановлено, що ТОВ «Преттль-кабель Україна» оновлює свої основні фонди, закупаючи нове обладнання та модернізуючи наявне. Новими підходами в сфері управління якістю є: напрям на сертифікацію системи управління якістю на відповідальність міжнародним стандартам ISO 9000; добровільна сертифікація продукції. Головним наслідком чого стало отримання нагороди, за кращий прогрес в якості роботи групи Преттль.

6. З'ясовано, що ТОВ «Преттль-кабель Україна» бере участь у розвитку промислового потенціалу регіону, через підвищення конкурентоспроможності продукції на зовнішньому та внутрішньому ринках. У 2017 році підприємство впровадило нові види продукції: проект NSK – рульове управління для Suzuki та Lada B; проект RBBS – BOSCH батарея для Porsche Panamera; розширення лінії Webasto – джути для кабриолетів та автоматичного шиберного люка.

7. Встановлено, що ТОВ «Преттль-кабель Україна» було прийнято рішення про впровадження нового технологічного процесу, а саме процесу герметизації проводів силіконом. За рахунок даного процесу значно скорочуються радіаційне навантаження на персонал, поліпшується якість герметизації і виключається порушення технології. Реалізація даної інновації дозволило підприємству виробляти продукцію з більшою економічністю та покращеними характеристиками герметизації, збільшити обсяги реалізованої продукції, зменшити негативний вплив виробництва на персонал тощо. Розрахувавши ефективність впровадження інновації шляхом визначення чистої поточної вартості і чистого дисконтованого доходу, було виявлено, що проект покритий своїми надходженнями інвестиції та поточні витрати, тобто забезпечив min дохід за заданою ставкою дисконтування.

8. В результаті оцінки інноваційної діяльності ТОВ «Преттль-кабель Україна» було виявлено головні проблеми її формування, а саме: недостатнє фінансування з боку держави, низька активність винахідників і

раціоналізаторів, недостатня маркетингова підтримка випущеної продукції, відсутність кадрового планування, недоліки нормативно-правової бази, висока вартість залучення позикових ресурсів, низький рівень знань керівних працівників промислових підприємств регіону на предмет інновацій, відсутність у керівників таких підприємств стратегічного бачення майбутньої діяльності підприємства, товарів чи послуг, які воно пропонуватиме.

9. Виявлено, що найважливішими напрямками удосконалення процесу організації інноваційної діяльності підприємства є: формування системи моніторингу його інноваційної діяльності; збільшення загального обсягу інвестицій; здійснення ефективної інноваційної політики, погоджуючи темпи і пропорції розвитку науки, технологій і виробництва; забезпечення сприятливого клімату для створення власних наукомістких виробництв повного; розширення міждержавного співробітництва в галузі наукових розробок та інноваційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. А. М. Б. Анализ инновационной деятельности: учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры. Москва. 2016. 303 с.
2. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз. Київ. КНЕУ. 2015. 292 с.
3. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації. Київ. КНЕУ. 2013. 394 с.
4. Близнюк Т. П. Інноваційна діяльність підприємства в умовах циклічності розвитку економіки : автореф. дис. на здобуття наук ступ. канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємств (за видами економічної діяльності)». Харків. 2008. 20 с.
5. Валента Ф. Управление инновациями. Москва. Прогресс, 1985. 203 с.
6. Василенко В. А. Вибір типу моделі управління сталим розвитком організації. Актуальні проблеми економіки. 2005. С. 137 – 146.
7. Василенко В. О. Інноваційний менеджмент. Навчальний посібник. Київ. 2015. 439 с.
8. Виноградський М. Д. Управління персоналом. навч. посіб. Центр учбової літератури. Київ. 2009. 345 с.
9. Висоцька І. Б. Інноваційний чинник розвитку промисловості. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. спец. 08.07.01 «Економіка промисловості» Київ. 2015. 21 с.
10. Висоцька І. Б. Стан та проблеми інноваційної діяльності промисловості України. Наук. вісн. НЛТУ України. 2008. №18.10 С. 279 – 285.
11. Вініченко І. І. Економічна сутність НТП, інновацій та їх роль у розвитку агропромислового виробництва. Економіка і держава. 2013. №4. С. 7 – 12.
12. Гетьман О. О. Економіка підприємства [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: [http: ekonomika/innovatsiyni_pidpriyemstvi](http://ekonomika/innovatsiyni_pidpriyemstvi).

13. Гончарова Е. Н. Качество, результативность, эффективность, квалитативность: терминологические аспекты [Электронный ресурс] Экономика промышленности. 2009. Режим доступа до ресурсу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/EProm/2009_44/st_44_03.pdf.
14. Гохберг Л. М. Статистика науки и инноваций. Краткий терминологический словарь. Москва. ЦИСН. 2006. 221 с.
15. Друкер П. Ф. Рынок: как выйти в лидеры. Москва. Буксембер Интернешенл, 1992. 458 с.
16. Євтушенко С. В. Шляхи вдосконалення оцінки ефективності інновацій на підприємстві. Вчені записки Університету «Крок». 2008. №18. С. 56 – 65.
17. Завлин П. Н. Оцінка ефективності інновацій. Київ. Бізнес-пресса. 2008. 216 с.
18. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2012 р. № 40-1V // Голос України. 2012. 9 серпня. С. 10.
19. Звіт про виконання Програми соціально-економічного та культурного розвитку м. Кам'янця-Подільського за 2017 рік [Електронний ресурс] Офіційний сайт Кам'янець-подільської міської ради. Режим доступу до ресурсу: <http://kam-pod.gov.ua/economika/economika-mista/programa-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-mista>.
20. Зозулев А. Б. Маркетинговые исследования инновационного продукта. Маркетинговые исследования в Украине. 2016. №4 (17). С. 24 – 35.
21. Ільєнкова С. Д. Інноваційний менеджмент. учебник для вузов. Москва. Банки и биржи. ЮНИТИ. 2007. 327 с.
22. Ілляшенко С. М. Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку. Монографія. Суми. ВТД «Університетська книга». 2016. 728 с.
23. Канаєва М.О. Використання системного підходу при організації інноваційного процесу. Формування ринкових відносин в Україні. 2016. № 1(56). С. 55 – 60.

24. Карпунь І. Н. Мотивація і стимулювання інноваційної діяльності підприємства. Проблеми економіки та управління. Львів. Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка». 2011. С. 529 – 533.

25. Карюк В. І. Стимулювання інноваційної діяльності підприємств як інструмент підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Теоретичні та прикладні питання економіки. зб. наукових праць. Випуск 24. – Київ. 2016. – С. 362 – 367.

26. Качан Є. П. Економіка праці та соціально-трудова відносина. навч. посіб. Київ. Знання. 2014. 407 с.

27. Ковальчук В. М. Економічна сутність інновацій у ринковій економіці перехідного типу. Академічний огляд. Київ. 2015. №1. С. 12 – 17.

28. Колесніченко В. Ф. Визначення сутності категорій нововведення, інновація, інноваційна діяльність та інноваційний процес. Економіка розвитку. 2015. №4 (36). С. 100 – 107.

29. Концепція науково-технологічного і інноваційного розвитку України на період до 2020 року. Постанова Верховної Ради України № 916-ХІУ від 13.07.2009 р. С. 51.

30. Космидайло І. В. Інноваційна спрямованість як засіб економічного росту. Актуальні проблеми економіки. 2016. №6(60). С. 110 – 116.

31. Кундеева Г. А. Основные категории теории инноваций. Прометей. 2017. №3. С. 114 – 119.

32. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність. Навчальний посібник. Київ. Центр навчальної літератури. 2014. 376 с.

33. Марр Б. К. Управление персоналом в условиях социальной рыночной экономики. Москва. Изд-во МГУ. 2012. 480 с.

34. Матусевич Г. Г. Инновационная деятельность и оценка эффективности научных исследований. Экономика и управление. 2009. № 2 С. 73 – 80.

35. Маслак О. О. Оцінювання інноваційності технологічних процесів машинобудівних підприємств та визначення їх економічної ефективності.

Науковий вісник НЛТУ України. Збірник науково-технічних праць. Львів. НЛТУ України. 2008. Вип. 18. С. 266 – 270.

36. Маслак О. І. Система оцінки показників інноваційного потенціалу промислового підприємства [Електронний ресурс] Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=298>.

37. Медведкін Т. С. Інноваційний розвиток економіки України в контексті глобалізації світового ринку технологій 2015 року. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук. спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» Донецьк. 2015. 20 с.

38. Механік О. В. Інновації, історія їх виникнення, суть та значення для підвищення конкурентоспроможності країни. Формування ринкових відносин в Україні. 2015. №2. С. 5 – 8.

39. Микитюк П. П. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник. Тернопіль. ПП «Принтер Інформ». 2015. 224 с.

40. Могилів Ю. М. Теоретичні основи феномену інновацій. Прометей. 2016. №2(20). С. 71 – 76.

41. Морозов Ю. П. Инновационный менеджмент. Учеб. пособие для вузов. Москва. ЮНИТИ-ДАНА. 2010. 446 с.

42. Наука та інновації [Електронний ресурс] Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

43. Носков В. Г. Соціально-психологічні детермінанти інноваційної культури в гуманітарному ВНЗ. Соціальна психологія. 2009. №4 (12). С. 69 – 83.

44. Олійник О. В. Ефективність функціонування системи бюджетування.: теоретичні засади та методи оцінки. Вісник Донбаської державної машинобудівної академії . 2006. № 1Е (6). С. 263 – 271.

45. Пилипчинець Л. Ф. Організаційно-економічні засади ефективної діяльності підприємств Закарпаття. автореф. дис. на здобуття наук ступеня

канд. екон. наук. спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». Київ. 2008. 20 с.

46. Повітчач В. В. Визначення сутності деяких категорій інноватики. Економіка розвитку. 2015. №2(34). С. 6 – 11.

47. Притуляк Н. М. Податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Збірник наукових праць за матеріалами науково-практичної конференції «Бюджетно-податкова політика в Україні». Ірпінь. Академія ДПС України. 2012. С. 248 – 250.

48. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні [Текст] закон України від 8.09.2011р. № 3715-VI [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

49. Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні» Інноваційна політика. європейський досвід і рекомендації для України (том 3) [Електронний ресурс]. 2011. Режим доступу до ресурсу: https://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/3_UA.pdf.

50. Сагайдак Ю. А. Ефективність функціонування акціонерних товариств в економіці України. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» – Київ. 2016. 18 с.

51. Санто Б. Инновация как средство экономического развития. Москва. Прогресс. 2014. 367 с.

52. Сидоренко М. В. Деякі підходи до оцінки економічної доцільності впровадження інноваційних проектів [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу. http://www.confcontact.com/2007may/4_sidor.php.

53. Скрипко Т. О. Інноваційний менеджмент. Підручник Київ. 2011. 465 с.

54. Сотнікова Ю. В. Економічна оцінка інноваційної діяльності підприємства. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». Харків 2017. 22 с.

55. Стельмащук А. М. Державне регулювання економіки Тернопіль. ТАНГ, 2015. 315 с.
56. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. Комітет з питань науки і освіти. Режим доступу до ресурсу http://kno.rada.gov.ua/uk/publish/article?art_id=47920&cat_id=46017.
57. Сумец А. М. Инновации в деятельности предприятия. Маркетинг и реклама. 2016. №11(123). С. 27 – 32.
58. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ. Київ. МАУП, 2013. 368 с.
59. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. Твисс. Москва. Экономика. 1989. 272 с.
60. Тубалов В. С. Закономерности инновационного развития украинских промышленных предприятий. Москва. 2015. 21 с.
61. Турчинов Л. І. Державна кадрова політика та механізм її реалізації: Матеріали методологічного семінару. Москва. ЮНИТИ, 2012. 217 с.
62. Уайт П. Управление исследованиями и разработками. Москва. Экономика. 2009. 160 с.
63. Фатенок-Ткачук А. О. Деякі аспекти обліку інноваційної діяльності. Київ. 359 с.
64. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент. СПб. Питер. 2003. 400 с.
65. Федоренко В. Г. Інноваційні процеси в змішаній економіці. Монографія. Київ. 2008. Т.1. 194 с.
66. Федулова І. В. Теоретичні положення визначення категорій інноваційний процес та інноваційна діяльність. Проблеми науки. 2017. №2. С. 2 – 7.
67. Франчук Т. О. Економічна суть інновацій у ринковій економіці. Держава та регіони. 2017. №1. С. 140 – 146.

68. Харин А. А. Основы организации инновационных процессов. Москва. 2013. 253 с.
69. Харченко В. А. Економічна сутність ефекту і ефективності виробництва. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2014. №1. С. 341 – 344.
70. Хучек М. В. Социально-экономическое содержание инноваций на предприятии. Вестник московского университета. Сер. Экономика. 2010. №1. С. 62 – 71.
71. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств в Україні. Київ. Знання. 2015. 154 с.
72. Чорна М. В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств. монографія. Харків. ХДУХТ. 2012. 210 с.
73. Юркевич О. М. Інноваційне спрямування інвестиційного потенціалу фінансових інститутів. Фінанси України. 2010. №10. С. 81 – 86.
74. Яковець Ю. В. Эпохальные инновации XXI века. Москва. Экономика. 2004. 264 с.
75. Янсен Ф. Эпоха инноваций. Москва. ИНФРА-М. 2002. 308 с.
76. Haustein H. Leitung industrieller Forschung und Entwicklung. Hartman Haustein. Berlin, 1979. 174 p.
77. Hippel V. U.S. high technology trade and competitiveness. Staff-report V. Hippel . U.S. Department of Commerce, 1985. P. 19.
78. Ratvell R. Invention, innovation, reinnovation and the role of the user R. Ratvell, P. Gardiner Technovation. 1985. №3. P. 168.
79. Riggs H. Managing high technology companies Blmont Henry Todd Riggs . N.Y. 1983. P. 7.
80. Schumpeter J. A. Théorie de l'Evolution Economique, Recherches sur le Profil, le Crédit, l'Intérêt et le Cycle de la Conjoncture. Librairie Dalloz. J.A Schumpeter. – Paris, 1935. – 82 p.
81. Tidd J., Bessant J. Managing innovation Joe Tidd, John Bessant et al. John wiley&Sons, LTD, Chichester, 2001. P. 38.